עין משפט נר מצוה

סח א מיי׳ פ״ח מהל׳ ערכה הלכה טו סמג עשין נד טור אה״ע סימן קנז:

תוספות רי״ד

אמר אביי בא עליה ומתה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי מתה. פי׳ כגון שלא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה. אבל אם עמד עמו בדין ונתחייב לו אע״פ שמתה [אח״כ] נותן לאביה:

מסורת הש״ס

[**אימא** בתולה לג״ש. ולא נמעט בעולה כדמשמע בסמוך גרלה דר״ע דרים ג״ש מקרא דלגופיה דהיינו בתולה קמייתא ודקנס ודמפתה אבל הכתולות דרים לכתובת בתולות ולא שייך למידרשיה לג״ש ולא לשום רבוי ולייתר נער נערה הנערה וה׳ דהכתולות מד למייבי לאוין וכריתות ולוקא ג׳ רבויין ה׳ דהכתולות ונער נערה הנערה מד לכדאביי ומד למייבי עשה ומד למייבי לאוין וכריתות דאי אוקא לר״ע מד לגופיה בלא ג״ש א״כ נמעוט בעולה מהכוא דלגופיה ואף על גב דבקנס ליכא אלא מד בתולה לגופיה מגזירה שוה דמפתה נילף בתולה ולא בעולה כי היכי דילף מפתה מאונס לענין נערה דלא כתיב במפתה). (ת״י כ״י):

אימא בתולה לג״ש. תימה דתיקשי ליה דאימא תרוייהו לגופייהו ולא לג״ש וגרלה דהש״ס קיס ליה דמד מייתיהו לגזירה שוה הואיל והמקרלות סתומים לענין שקלים ומשיס הלכך פרץ ואימא איפכא ולא פריץ ואימא תרוייהו לגופייהו וכי האי גוונא איכא פ״ק דסנהדרין (דף נח.) דאמר ולא אמ נגיח השקר אלא בב״ד של ע׳ ואחד מה״מ א״ל יוסי בר חנינא אתיא הזדה מזקן ממרא ופריץ הא הזדה כי כתיב בקטלא הוא דכתיב וקטלא בכ״ג אלא אמר ריש לקיש גמר דבר דבר מהמרלתו והשתא היכי הוה בעי למילף ולמימר רבי יוסי ברבי חנינא דאתיא הזדה הזדה אלא דהוה קיס ליה דאיכא ג״ש ולא הוה ידע במאי וקאמר מסברא דאתיא הזדה הזדה: **מי** אתיא גזרה שוה ומפקא ליה מפשטיה לגמרי. דדיוק הא אורסה הוי שקר וקשה דברים הערל (יבמות ד׳ ע.) יליף דערל אסור בתרומה מגזירה שוה דתושב ושכיר מפסח וכתיב תושב ושכיר לא יאכל בו גבי פסח משוס גזירה שוה אע״פ שאינו אמת דהא תושב ושכיר אוכלין בפסח כדאמרינן התם ולא קני ליה רביה ומפקי קרא מפשטיה טפי מהכא ואומר ר״ת דההוא תושב ושכיר מיירי בערלים ולהכי לא יאכל ומוכח דלאו תושב ישראל קאמר דהא לא קני ליה רביה אלא ודאי בערל ומשוס הפנאה כתביה[ה]: **ארוסה** בת סקילה היא. וא״ת מאי קשיא ליה הא השתא לא נפיק קרא ממשמעותיה ואי לא איצטריך לגופיה כ״ש דניחא טפי דג״ש מופנה ואומר ר״י דהכי פירושו ארוסה בת סקילה היא וכיון דלא איצטריך למידי אלא לגזירה שוה הוה ליה למכתב אשר לא ארוסה בהדיא ואמאי שני למכתב אשר לא ארוסה דאיכא למטעי ולמימר הא ארוסה לעצמה דבשלמא אי הוה בארוסה שוס קידוש הוה אתי שפיר במה שסיגה הלשון דאמרינן האי דשנה וכתב ארוסה למדרש לגזירה שוה ואתא פשטיה לחידושא אבל השתא למה לי: **לאבי** הנערה ולא לאבי מתה. וא״ת דבפרק נערה נקמן (דף מה:) גבי סרחה ולבסוף בגרה תידון בסקילה דרשינן הנערה שהיתה כבר ויש לומר דהתם מעניגא דקרא והכא מעניגא דקרא והתם ודאי אתיא לחייבה דאי לפוטרה לשתוק קרא מייה ואגא ידענא דלא הויא בסקילה דלאו נערה היא והכא לחיובא דקנס לא אצטריך דמסגרא מיחייב אשעת ביאה ואי אפשר לפוטרו בולא כלום הלכך אתא לפוטרו: **יש** בגר בקבר ודבנה הוי. וא״ת היכי מצי למימר שתהא מורשת קנס לבנה הא אין אדם מוריש קנס לבניו כדאמרינן ריש פרק נערה לקמן (דף מב:) ובסמוך נמי אמר יש בגר בקבר ופקע אב ואי אדם מוריש קנס כי יש בגר בקבר נמי לא פקע אב ויהא לו ממורת ירושה ומיהו ההיא דבסמוך יש לדחות דנפקא מינה אם היא מייבת לאחריה דאם יש בגר בקבר פקע אב אע״ג דאדם מוריש קנס לבוטלין בעלי חובות אבל אם אין בגר בקבר אין בוטלין בעלי חובות כלום ולא פקע אב והקנס הוא שלו ולא שלה ויש לומר ו)דהכא ה״מ לאקשויי והא אין מורשת קנס לבנה אלא דעדיפא מייתי פריץ ור״י מוקי הך בעיא דהכא בנושת ופגם דממונא הוי ויכולה להורים ואע״ג דתנן בריש נערה (שם מא:) לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה ואנושת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן משמע דאין יכול להורים בושת ופגם ואור״י דלענין זה ודאי איתקוש בושת ופגם לקנס דכתיב תחת אשר ענה מכלל דאיכא בושת ופגם דלמי שזה ניתן זה ניתן אבל למילי אחריני לא איתקוש דהא בושת ופגם משלם ע״פ עצמו וקנס אינו משלם ע״פ עצמו אבל הקשה ריב״ם דאמרינן במרובה (ב״ק דף עא: ושם) א״ל חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר איתיביה גנב משל אביו וטבחו ומכר ואח״כ מת אביו משלם תשלומי ד׳ וה׳ והא הכא כיון דמת אביו זכה ליה במתנת דידיה וקתני דמשלם תשלומי ד׳ וה׳ ומשני הב״ע שעמד בדין משמע דאי לאו משום דחמשה בקר ולא חמשה חצאי בקר הוה אתי ליה שפיר ולא הוה צריך לאוקומי בשעמד בדין אלמא דאדם מוריש קנס לבניו ומיהו יש לדחות דה״מ למימר וליטעמיך אבל קשה דמסיק לפרא א״ל חמשה בקר אמר רחמנא ואפי׳ חמשה חצאי בקר א״ל מאי שנא ריש ומאי שנא פיסא פירוש דקתני גנב משל אביו ומת ואח״כ טבח ומכר פטור א״ל ריש קרינן ביה וטבחו כולו באיסורא פיסא לא קרינן וטבחו כולו באיסורא משמע דאי קרינן ביה וטבחו כולו באיסורא חייב אע״ג דלא עמד בדין דאדם מוריש קנס לבניו דאי בעמד בדין לא מחייב קנס דשלו הוא טובח ומוכר ותי׳ ר״י דמיירי דעמד בדין ואמרו חייב אתה ליתן לו דאם הוא טובח אחרי כן חייב כדאמרינן בהגוזל (שם דף קו: ושם) ור״י הלבן תירץ דהכיא דפרק נערה מיירי לענין קרבן שבועה והכי פירושו דסוגיא דהתם מודינא לך לענין קרבן שבועה דרחמנא פטריה מוכחא בעמיתו בפקדון וכי קאמינא דממון הוי לחוריהו לבניו שאם יתבעוהו לאחר מיתת אביהן קנס חייב לאביהן שהעמידו בדין ונתחייב וכפר ונשבע והודה הואיל וכשנפל ליורשין כבר היה ממון שכבר עמד בדין ולא היה יכול להודות ולהפטר א״כ הוי דומיא דפקדון דקרא ומחייב קרבן שבועה איתיביה ר״ש אומר כו׳ דאחין הוא ופירוש שאם אינו לאחין איך מתחייב הכופר קרבן שבועה על טענותם והא לאו בעל דברים דידהו הוא אלא ש״מ דאחין הוא ומסיק כי קאמר רבה דממון הוא להוריהו לבניו בשאר קנסות לענין חיוב קרבן שבועה ומסיק דאצטריך וכתב לעמדה בדין ובגרה ואחר כך מתה דמינה קא ירית מכל מקום עיקרו קנס מיקרי לגבי דידה ודידיה ולא דמי לשאר קנסות דמורים לבניו לגבי בניו לא הוה קנס כלל ומיהו לשון להוריהו לבניו לא משמע כפירוש זה. [ועיין תוספת בבא קמא עב. ד״ה סיפא]:

אימא בתולה לגזירה שוה ואשר לא אורסה פרט לנערה שנתארסה ונתגרשה מסתברא אשר לא אורסה לגזירה שוה שהרי אני קורא בה נערה בתולה אדרבה בתולה לגזירה שוה שהרי אני קורא בה אשר לא אורסה מסתברא [ו]הא אישתני גופה והא לא אישתני גופה ורבי יוסי הגלילי האי סברא מנא ליה נפקא ליה [ז]מדתניא [ח]כסף ישקול כמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה קשיא דר״ע אדר׳ עקיבא תרי תנאי ואליבא דר״ע בשלמא ר״ע דמתני׳ לא אתיא ג״ש ומפקא ליה לקרא מפשטיה לגמרי אלא לר״ע דבריתא אתיא גזירה שוה ומפקא מפשטיה לגמרי אמר רב נחמן בר יצחק קרי ביה אשר לא ארוסה ארוסה בת סקילה היא ס״ד אמינא הואיל וחידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע״ג דמיקטיל משלם ולרבה דאמר [ט]חידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע״ג דמיקטיל משלם מאי איכא למימר סבר לה כרבי עקיבא דמתניתין תנו רבנן קנסה למי לאביה ויש אומרים לעצמה לעצמה אמאי אמר רב חסדא הכא בנערה שנתארסה ונתגרשה עסקינן וקמיפלגי בפלוגתא דר״ע דמתניתין ורבי עקיבא דבריתא [י]אמר אביי [א]בא עליה ומתה פטור שנאמר [ב]ונתן לאבי הנערה ולא לאבי מתה מלתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא דבעי רבא יש בגר בקבר או אין בגר בקבר יש בגר בקבר ודבנה הוי או דלמא אין בגר בקבר ודאביה הוי ומי

אימא בתולה לגזירה שוה. ולאו למעוטי בעולה ויהא קנס לבעולה: מסתברא אשר לא אורסה לגזירה שוה. ואפ״ר אורסה אית לה קנס: שהרי אני קורא בה נערה בתולה. אע״פ שנתארסה ונתגרשה דהא נערה בתולה היא כדכתיב קרא[ה] אבל בעולה שאין אני קורא בה נערה בתולה אין לה קנס: **אדרבה בתולה לגזירה שוה.** ולאו למעוטי בעולה בזנות אלא יש לה קנס לבעולה בזנות שהרי אני קורא אותה נערה אשר לא אורסה[ו]: **מסתברא.** ארוסה יש לה קנס ובעולה אין לה: **הא אישתני גופה.** ופגמה אין רב כל כך: **והא.** דנתארסה ונתגרשה לא נשתנה גופה: **הא סברא.** דחמשים כסף לאונס שקלים הן וכסף ישקול דמפתה יהו חמשים: **כמוהר הבתולות.** מנין המפורש אצל אונס דהיינו חמשים: **ומוהר הבתולות.** יהיו שקלים: **כזה.** שכתוב בו ישקול: **קשיא דרבי עקיבא.** דברייתא דאמר קנסה לאביה: **אדרבי עקיבא.** דמתני׳: **לא אתיא גזירה שוה ומפקא לקרא מפשטיה לגמרי.** דאתא פשטיה לאשמועינן הא ארוסה לעצמה ואב מתרוייהו לאפנויי אי נמי לא מופני ליכא למימרך מידי: **אלא לרבי עקיבא דבריתא וכי אתיא גזירה שוה ומפקא מפשטיה לגמרי.** דלא דרים פשטא דאשר לא ארוסה כלל ומשוי ארוסה כלא ארוסה ואם כן מיעקר משמעותיה: **קרי ביה.** בפשטיה אשר לא ארוסה למעוטי ארוסה: **בת סקילה היא.** ומלא יהיה אסון[ז] נפקא פטורא מתשלומין: **קנסה למי.** קא סלקא דעתך בשתם אונסה קאי: **בא עליה ומתה.** לא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה: **יש בגר בקבר.** אם מתה בנערותה עד שלא עמדה בדין והגיע זמן בגרותה בקבר מי משיב בגר או לא. ונקמיה מפרש ואזיל למאי הלכתא: **יש בגר בקבר.** וכי היכי דאם לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה תנן לקמן בפרק נערה שנתפתתה (דף מא:) דהרי הן לעצמה ולא לאביה והשתא נמי בגר בקבר מפקיע כח האב ובנה ירית לה אם יש לה בן: ומי

לאבי הנערה ולא לאבי מתה. לאבי הנערה משמע שהיא קיימת (לעיל כט:).

מוסף רש״י

כסף ישקול. בתפתה נאמר, כמוהר הבתולות. האמור בתאנס אם הבתולה, קנסו הכתוב ג׳ כסף בשביל מוהר בתוליה, שיהא זה כמוהר הבתולות. הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס, מה להלן ג׳ אף כאן ג׳ ומה כסף האמור כאן שקלים, דכתיב ישקול, אף להלן שקלים, דלא מיתת מעות (לעיל י. ובערי״ז כט:).

תורה אור השלם

1. אִם מְאֹן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתֻלֹת:

שמות כב טז

2. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאָבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:

דברים כב כט

ו) [עי׳ תוס׳ לקמן מה. ד״ה דלמא ותוס׳ יבמות נט. ד״ה כאן], ב) לעיל י. [לעיל כט:], ג) [לעיל לד: לה:], ד) לעיל כט:, ה) [דברים כב], ו) [שם], ז) [שבועות כא], ח) [ועי׳ תוס׳ יבמות ע: ד״ה אלא], ט) נ״ל דהכא נמי.

ומי מעברא והתני רב ביבי קמיה דרב נחמן [6]שלש נשים משמשות במוך אלו הן קטנה ומעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל מניקה שמא תגמול את בנה ואיזוהי קטנה מבת אחת עשרה שנה ויום אחד עד שתים עשרה שנה ויום אחד פחות מיכן ויתר על כן משמשת כדרכה והולכת דברי ר"מ וחכמים אומרים אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו משום שנאמר [1]שומר פתאים ה' וכי תימא דאיעברא כשהיא נערה ואולידה כשהיא נערה ובשיתא ירחי מי קא ילדה והאמר שמואל [2]אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים וכי תימא בציר הוא דליכא הא טפי איכא הא אלא קאמר אלא הכי קמיבעיא ליה יש בגר בקבר ופקע אב או דלמא אין בגר בקבר ולא פקע אב מר בר רב אשי בעי לה הכי מיתה עושה בגרות או אין עושה בגרות תיקו בעי מיניה רבא מאביי בא עליה ונתארסה מהו א"ל [3]מי כתיב ונתן לאבי הנערה אשר לא ארוסה ולטעמיך הא דתניא [4]בא עליה ונשאת לעצמה מי כתיב ונתן לאבי הנערה אשר לא נשואה הכי השתא התם הואיל ובגרות מוציאה מרשות אב ונישואין מוציאין מרשות אב מה בגרות בא עליה ובגרה לעצמה אף נישואין בא עליה ונשאת לעצמה אלא אירוסין מי קא מפקי מרשותא דאב לגמרי הא תנן [5]נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין לה נדריה: **מתני'** [6]המפתה נותן שלשה דברים והאונס ארבעה המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס שנותן את הצער מה בין אונס למפתה המפתה אינו נותן את הצער האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא האונס שותה בעציצו והמפתה אם רצה להוציא מוציא [7]כיצד שותה בעציצו אפילו היא חיגרת אפי' היא סומא ואפילו היא מוכת שחין [8]נמצא בה דבר ערוה או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר [9]ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו: **גמ'** צער דמאי אמר אבוה דשמואל צער שחבטה על גבי קרקע מתקיף לה רבי זירא אלא מעתה חבטה על גבי שיראין הכי נמי דפטור וכי תימא הכי נמי והתניא ר' שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון [10]אונס אינו משלם את הצער מפני

שלש נשים משמשות במוך. פי' בקונטרס מוחרות לשמש במוך לר"ת [11]דהא קטנה ומילונית מותר לשמש בהדייהו ולא הוי השתתא זרע כיון שהוא דרך תשמיש ומפרש ר"ת משמשות לריכות לשמש במוך אחר תשמיש ועלה טוהה קמ"ל ולר"י נראה לקיים פי' הקונטר' דבריש נדה (דף ג.) משמע שהמוך הוא במעיה כל שעה והוי כמשמש על האבנים ועל העלים ולא דמי למשמש קטנה ומילונית ועוד אפילו היתה נותנת מוך אחר תשמיש אסורה [12]דלפ על פי שאינה מלוה על פריה ורביה מ"מ אסורה היא להשתית זרע כדמשמע בנדה (דף יג.) דתנן כל היל המרבה לבדוק בנשים משונאת באנשים תיקון ומפרש בגמרא משום דנשים לאו בנות הרגשה הן אמרו דאם היו בנות הרגשה הוו אסירי אם לדחות דלאו בנות איסור הרגשה ניהו קאמר: **וכי תימא בציר הוא** כו' **והא בלבד קאמר.** בקונטרס (בקדושין דף עט.) ל"ג ליה דבלאו בלבד משמע טפי לא [13]: **בא עליה** ונתארסה מהו. לרבי עקיבא דאמרי' קא מיבעיא ליה דאמר נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה דמי אמרינן כיון שאינה מרשות האב לענין קנס יהא קנסה לעצמה או דלמא כיון דלענין שאר מילי לא נפקא מרשות האב יהא קנסה לאביה אבל לרבי עקיבא דבריתא פשיטא דקנסה לאביה ולר' יוסי הגלילי נהי דאמר אין לה קנס נמי לא מיבעיא ליה דהא דאין לה קנס לאו משום מיפק מרשותא דאב היא אלא גזירת הכתוב הוא דאין לה קנס ולא נפקא באירוסין כלל מרשות אביה דאב זכאי בקדושיה ובמעשה ידיה אע"ג דנתארסה והא דקא בעי לה סתם ולא קאמר לרבי עקיבא בהדיא מהו משום דהלכה כר' עקיבא מחבירו: **הואיל** ונישואין מוציאין מרשות **אב.** פי' בקונט' דילפינן מהפרת נדרים ואע"ג דקי"ל דממונא מאיסורא לא ילפינן ה"מ לאוקמה ברשות אב הוא דלא ילפינן ממונא מאיסורא אבל לאפוקי מרשות אב ילפינן ספיר מהפרת נדרים דבסברא מועטת יש להוציאה מרשות אב ור"י ב"ר אברהם פי' כיון דגלי לן קרא דלאוקמה ברשות אב איסורא וממונא שוין ה"ה לאפוקה [14][ור"י מפרש דנישואין מוציאין מרשות אב מדדרשינן אים אמו ואביו תירגו אים מיפק כו' אשה אין מיפק בידה לעשות ולא נהירא דמעשה ידיה אינו לבעל מן התורה]: **מה** בוגרת **בא עליה** ובגרה **לעצמה.** פירוש דהא מלינו בוגרת שיוצאה מרשות אב לענין ממון וקשה דה"ל נישואין מוציאין מרשות אב לענין ממון ואמאי לריך למילף מבוגרת ונראה דבא עליה ובגרה לעצמה נפקא לן מונתן לאבי הנערה דדרשינן לאבי הנערה ולא לאבי בוגרת:

צער דמאי. קשה לר"י דמאי קא מיבעיא ליה וכי לא ידע הש"ס שיש לער גדול בחבולה בביאה ראשונה וכמה קטנות חולות מזה וכ"ת דמאותו לער פשיטא ליה להש"ס דפטור שהרי סופה להלטער בכך תחת בעלה והא איכא תנאי הסכומים (ב"ק דף עט. יבמ) דלא חייבי לכתב גופא פירוש דבר שסופו להיות כן ונראה לר"י דלער בעילה משום תאות תשמיש אינו בא בשעת תשמיש אלא אחר כך וכל לער החבלה דמחייב היינו אותו לער הבא לו בשעת חבלה אבל מה שבא לו אחר כך מיפטר דגרמא בעלמא הוא הלכך בעי לער דמאי ורבש"א מפרש דפשיטא דלער של בתולים ליכא למימר דע"כ תנא דמתני' חיים לכתב גופא דמדמפתה פטור: אי

ומי מעברא. בקטנות או בנערות כשהיא בת קנס שתלד בנערות: **משמשות במוך.** מותר להן לשמש במוך ואינו כמשמיחות זרע: **שמא יעשה עוברה סנדל.** שאם תתעבר עובר שני פוחת השני את צורת (א) הראשון ודומה לסנדל שהוא דג שביים: **שמא תגמול את בנה.** מפני שהחלב נעכר כשמתעברת ואינו טוב ליונק ותצטרך להעתיקו משדיים וימות: **פחות מכאן.** מבת אחת עשרה שנה משמשת כדרכה לפי שלא תתעבר: **ויתר על כן.** על בת שתים עשרה שנה משמשת כדרכה שאם תתעבר לא תמות. אלמא בקטנות לא מיעברא שיבא לכלל לידה דהא ותמות קתני: **וכי תימא.** מבת שתים עשרה ויום אחד שהגיעו ימי הנעוריים נתעברה וילדה בנערות ומתה בנערות הא נמי ליתא דאמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים משתביא שתי שערות הויא נערה באומתן שתביא משתים עשרה שנה והלאה ומשתביאם עד שתבגור ששה חדשים ותו לא. ומתניתא דקתני מבת שתים עשרה ואילך מי מעברא לא מתה במציאה שתי שערות קודם שתתעבר קאמר אבל כל זמן שלא הביאה קטנה היא. והאי דנקט מנין שנים משום דבגליר משתים עשרה ויום אחד אפילו הביאה שערות אינו אלא שומא כדאמרינן במסכת נדה [מו.] ובקדושין (ב): **ופקע אב.** פקעה מציעת אב וזכה הלה במה שבידו שאין בעל דינו קייס וקנס לאו ממון הוא להורישו לאביה בתורת ירושה כל כמה דלא גבתיה: **או אין בגר בקבר.** לאפקועי מציעת אב: **מר בר רב אשי.** לא בעי לה בעיא דרבא משום בגר בקבר אלא אם מתה בנערותה מי פקעה כי בגרות דמחיים או לא. ולהאי ליטנא דמר בר רב אשי אליבא דרבא אמרו לעילא (ב) מילתא דפשיטא ליה לאביי מיבעיא ליה לרבא דאילו לליטנא קמא מפשט פשיטא ליה לרבא דמיתה לא מפקעא ודלא כאביי כל זמן שלא בגרה וכי קא מיבעיא ליה בבגר בקבר קמבעיא ליה אבל במיתה כל זמן שלא בגרה פליג אדאביי ואמר לא מפקעא ומייב: **מיפה עושה בגרות.** עושה דין בגרות דמפקעא כח אב כי בגרות: **מהו.** מי הוי לאביה או לעצמה: **בגרות מוציאה מרשות אב.** דלא מצינו שזיכתה לו תורה בנתו אלא מכר בקטנות ושאר שנה כגון קנסה ומעשה ידיה בנערות כדילפינן בפרק נערה (לקמן דף מו:) אבל בבגרות לא אשכחן וכיון דלא זיכתה לו תורה אנן מהיכא תיתי לן לזכותו בשלה: **ונישואין מוציאין מרשות אב.** כדאשכחן בהפרת נדרים דכל זמן דלא ניסת אביה מיפר ומשניסת אין יכול להפר: **כח עליה.** כשהיא נערה ובגרה: **לעצמה.** דכתיב (ב) ונתן האיש המוכר עמה לאבי הנערה אם נערה היא בשעת נתינה: **אביה ובעלה.** ואינו מופר עד שיפרו שניהם: **מתני' בושת ופגם.** במתני' לקמן [מ.] מפרש להו: **האונס נותן מיד.** לאביה אע"פ שהונסה: **לכשיוציא.** בגמרא [ע"ב] פריך אלו אמתו היא ומפרש לה לכשלא יכנוס דאם כנסה אינו נותן קנס כדכתיב (ג) מהר ימהרנה לו ואם מאן ימאן וגו' כסף ישקול אבל אונס כתיב ונתן משיס כסף ולו תהיה לאשה: **שותה בעציעו.** בכלי שבחר לו בתולה כר' עקיבא דכתיב כי ימצא איש נערה בתולה אביה דכתיב בנעוריה בית אביה (דברים כב.).

מסורת הש"ם

(א) יבמות יב: ק: נדה מה. נדרים לה: [תוספתא נדה פ"ב, ג) קדושין עט. נדה סה., ג) נדרים סו: עד: יבמות כט: לקמן מו: קדושין ד., ד) לקמן מב., ה) [לעיל כט:], ו) ב"ק נט. ע"ש, ז) [לה טח:], ח) [לה לח:], ט) [דברים כב], י) [שמות כב], כ) [עי' תוס' יבמות יב: ותוס' נדה יג.], ל) [וע' תוס' נדה סה. ד"ה וכ"ת כו' מייסבין הגירסא], מ) מ"י כ"ל.

תורה אור השלם

1. שֹׁמֵר פְּתָאִים יְיָ דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ:
תהלים קטז ו
2. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:
דברים כב כט

גליון הש"ם

תוס' ד"ה שלש וכו' דאע"פ שאינה מצווה על פריה ורביה. עי' סנהדרין דף נט ע"ב תוד"ה והא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שמא יעשה עוברה וכו' לוקח השני. נ"ב ותוספות פרק המפלת הניח נשם רש"י שולד מתרגם ממעך עוברה הרשאוה ע"ש בד"ה קמ"ל בדף כה מיהו ביבמות דף יב כתב רש"י ז"ל דוחק האמר את תנרו ופומת לוכמו משמע דלפעמים הרשאן גוזר ולפעמים השני גוזר ופעם פי' כך ופעם פי' כך ואין כאן טעות: (כך הגי' בדפ"ר):

מוסף רש"י

משמשות במוך. מוחרות לתת מוך במקום תשמיש כשהן משמשות, כדי שלא יתעברו (יבמות יב: ושם קי) או: תקינתן היה לשמש במוך שלא יתעברו (נדה מה.). שמא תעשה עוברה סנדל. ולד שאין לו צורת פגום וקיימא לן במסכת נדה (כה:) אין מגדל שאין עמו ולד, משל לאדם שפטר את חבירו והחזיר לוכמו לאחוריו, דכשהיא מעוברת ומחוכרת ומתעברת דוחק האמר את חבירו ופומת לוכמו (יבמות יב: ובע"ז שם קי) או: כשמתעברת תאומים פעמים שאחד דוחק את חבירו ופומת את לוכמו כדאמרינן אין מגדל שאין עמו ולד (נדה מה.). שמא תגמול את בנה. אם תתעבר תבא לריכה לגמול את בנה מלהניק, כמו (בראשית כא) ויגמל, לשון הבדלה (יבמות יב:) תפרש את בנה מלהניק מתחת עיבורה (נדה מה.). ואיזוהי קטנה. שמתעברת ומתה (יבמות קי) הראויה להתעבר ולמות (שם יב:). פחות מיכן. איכה לריכה לשמש במוך, דודאי לא תתעבר, ויתר על כן. אם תתעבר לא תמות (נדה מה. וכע"ז יבמות יב:). אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים. כשהביאה שערה אחת בנערות כלומר שתי נערות אינה שוה להיות בוגרת אלא ששה חדשים, ופעמים שהיא ממהרת לבגור ופעמים בחדיה כדתנן במסכת נדה (מו.) פגה בוחל ואמל (קדושין עט.). נערה המאורסה. להכי נקט נערה דדוקא נערה שהיא בראשות אביה דכתיב בנעוריה בית אביה (נדרים סו.).

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"ב מהל' אישות הל' כ טור ש"ע יו"ד סימן רלד סעיף ו הגה"ה:
ע ב מיי' פ"ב מהל' נערה הל' טז סמג עשין נד טור אה"ע סימן קעז:
עא ג מיי' שם הל' טו:
עב ד מיי' פי"ח מהל' נדרים הל' ט סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף ה:
עג ה מיי' פ"ב מהלכות נערה הל' ז סמג עשין נד טוש"ע אה"ע סי' קעז סעיף ח:
עד ו מיי' פ"ח שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:
עה ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ד:

תוספות רי"ד

תניא בא עליה ונשאת לעצמה הואיל ובגרות מוציאה מרשות אב. פי' שלא מצינו שזכתה לו תורה בבתו אלא מכר בקטנותה ושאר שבח ממון כגון קנסה ומעשה ידיה בנערות בדילפי' לקמן בפ' נערה ונשואין נמי מוציאין מרשות אב. פירוש כדאשכחן בהפרת נדרים דכ"ז שלא נשאת אביה מפר נדריה ומשנשאת אין יכול להפר. מה בוגרת בא עליו ובגרה לעצמה לכשיוציא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה. אם היא נערה בשעת נתינה אף נשואין בא עליה ונשאת לעצמה: **מתני'** המפתה נותן ג' דברים והאונס ד' המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס שנותן את הצער מה בין אונס למפתה האונס נותן את הצער והמפתה אין נותן את הצער האונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא האונס שותה בעציצו. פי' בכלי שבחר לו לשתות בו כלומר ע"כ ישאנה דכתיב לא יוכל לשלחה כל ימיו והמפתה אם רצה להוציא מוציא. פי' האונס נותן מיד ואע"פ שכונסה שנאמר ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה. ודרשי' תו לו אתה כופה ולא לה:

עו א מיי׳ פ״ב מהל׳ נערה הל׳ ז סמג עשין מד טור אה״ע סי׳ קמו:
עז ב מיי׳ פ״ז מ״ב מהל׳ ס״ מ״ג סמג טור שם:
עח ג ד מיי׳ שם הל׳ ד:

תוספות רי״ד

והמפתה לכשיוציא וכי אשתו היא. אמר אביי אימא לכשלא יכנוס. פי׳ שתמאן הוא או היא או אבי׳ דדרשי׳ לו מדעתו. אבל אם כנסה אינו נותן כלום דכתיב גבי מפתה מהר ימהרנה לו לאשה ואם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול. תנ״ה אע״פ שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנוס בושת ופגם נותן מיד אחד האונס ואחד המפתה בין היא ובין אביה יכולין לעכב. פי׳ שלא יכנסנה. בשלמא מפותה כתיב אם מאן ימאן אביה אין לי אלא אביה היא עצמה מנין ת״ל מאן ימאן מ״מ. אלא אונס בשלמא איהי דכתיב ולו תהיה לאשה מדעתה אלא אביה מנלן. אביי אמר שלא יהא חוטא נשכר. רבא אמר (קנס) [ק״ו] הוא מה מפתה שלא עבר אלא ע״ד אביה בין היא בין אביה יכולין לעכב אונס שעבר על דעתה וע״ד אביה לא כ״ש. תניא אע״פ שאמרו האונס נותן מיד לכשהיא יוצאה. פי׳ כגון שנתרצו שניהן בגירושין אין לה עליו כלום. מת יצא כסף קנסה בכתובתה. ר׳ יוסי ברבי יהודה אומר יש לה כתובה מנה וקיי״ל כת״ק והמפתה אם רצה להוציא מוציא מ״מ אמר רב אשי א״ק מהר ימהרנה לו מדעתו פירוש ומאי דתנן אם רצה להוציא יוציא מתפרש אם רצה שלא יכנוס לא יכנוס כדפרישנא לכשיוציא דרישא:

אי הכי מפותה נמי. יש לה לער פיסוק רגליס כמו אונסה וממאי קאמר אין דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון ואמר מורי הרב דודי ז״ל [1]דאמתני׳ לא ה״מ למיפרך אמאי אונס איכין שסופה להצטער בכך תחת בעלה דהא אפילו בעולה מצטערת בכך ואע״ג דגא עליה עתה סופה נמי להצטער ולא תרוייה כלוס [2][קנא גרלה דאמתני׳ פריך אמאי מפותה פטור]:

קרע שיראין שלי והפטר. ואע״ג דלא אמרה על מנת לפטור איכא למימר דמחמת הנאת בעילה מחלה לגמרי:

[1]**לכשיוציא** אשתו היא. אפי׳ פיתה לאס אישות מ״מ פריך אשתו היא כיון דאיהי צריכה גט):

בושת ופגם נותן מיד. אע״ג דאיתקש לקנס היינו לענין שניתן זה למי שזה ניתן אבל יש מקומות שפטור מקנס לגמרי וחייב בבושת ופגם: **אין** לי אלא אביה היא עצמה מנין בו׳. (ב) תימה לר״י במאי מיירי אי בקטנה או בגערה איאך היא יכולה לאמאן כיון שהאב רוצה והוא יכול לקדשה בעל כרחה למי שירצה וה״ה לזה ואי בשאין לה אב או שבגרה אחר כך מה צריך קרא תיפוק ליה שיכולה לעכב שלא יהא חוטא נשכר דקאמר אביי בסמוך וכן אביה אמאי צריך קרא לאביי ואומר ר״י דנהי שאינה יכולה לעכב על אביה שלא יקדשנה לו מ״מ מועיל מיאוסה לענין שיאלס קנס וכן במיאון אביה והא דתניא הכא המפתה לכשלא יכנוס צריך לפרש לכשלא יכנוס מדעתה ומיהו קשה דהכא דרשינן מאס מאן ימאן מ״מ שהיא יכולה לעכב ובפרק נערה (לקמן מד:) דרשינן מיעה לרבות יתומה לקנס וי״ל דליכתוב או מאן מאן או ימאן ימאן מאי מאן ימאן ש״מ תרתי ובכה״ג אמרינן במרובה (ב״ק דף סה. ושם) גבי אס המלא תמלא ובהמובל (שם דף פה.) גבי ורפא ירפא ועוד גרמה דלאו מיתורא דקרא דריש לה התם דאס כן מאי פריך מיהה לרבי יוסי בר׳ תנינא דפטר מוציא שם רע על היתומה דשאני מפתה דרבי קרא אלא כן הוא עיקר כמו שפירש בקונטרס לקמן דלאו מריבוי דריש אלא ה״פ לרבות יתומה לקנס דדרשינן שיש קנס כשהיא מעכבת והוא הדין דה״מ למימר לרבות בוגרת לקנס כשהיא מעכבת דדוקא בבוגרת או ביתומה יש קנס בעיכוב שלהן אבל כל זמן שלא בגרה תלוי באב והשתא דייק התם שפיר דשמעינן דסבר האי תנא שיש קנס ביתומה ולא ממעטינן ליה מדכתיב לאבי הנערה אע״ג דליכא ריבוי ליתומה כדפירשתי דאיכא לאוקמי קרא לבוגרת:

אלא אונס בשלמא איהי בו׳. תימה כיון דאונס ומפתה מיגמר גמירי מהדדי להא מילתא נמי ליגמרו מהדדי כדפריך בסמוך ומאי קאמר אלא אביה מנלן וי״ל דלהאי מילתא לא גמרינן מהדדי דהא מפתה יכול לעכב ואונס שותה בעלינו וה״ה ה״נ אין אביה יכול לעכב וה״נ קאמר אביי בסמוך ורבא לא מסתבר ליה למימר הכי כיון דאיכא ק״ו וא״ת ואיהי גבי אונס אמאי איצטריך למיכתב מילף לאביי מסברא שלא יהא חוטא נשכר ולרבא מק״ו ויש לומר דלו תהיה לאשה אינו מיותר [1][דאיצטריך לעשה ולדרשות דלעיל. מהר״ם. ח״נ אביי ורבא לא הוו משנו הכי אלא בתר דגלי קרא בהדיא]: **מפתה** דאיהו מצי מעכב. ואפי׳ פיתה לאס אישות יכול הוא לגרשה:

טעמא מאי תקינו לה רבנן בתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. אע״ג דבתולה יש לה כתובה מן התורה זאת בעולה היא ומיהו תימה דקא פסיק ותני דבכל ענין אין לה כתובה אפילו בא עליה שלא כדרכה ובתולה גמורה היא ויש לה כתובה מן התורה דהא אם בא עליה שני יש לה קנס ולא הוי טעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תימה לר״י כיון דטעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אלמנה אמאי תקינו לה רבנן כתובה לא היה להם לתקן אלא לגרושה בלבד ואומר ר״י דמתוך שהוצרכו לתקן בגרושה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקינו גמי לאלמנה משום חיגא ומיהו לכתחילה לא היו מתקנים משום חיגא קשה לרשב״ל הא דתניא בהחובל (ב״ק דף פט. ושם) וכן היא שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה ופריך אמאי מזכין לכתובה [2]בעובדא הנאה ומיתיב ליה בהאי חבלה ומשני הא מני רבי מאיר היא דאמר לאדם שיהא את אשתו בלא כתובה אפילו שעה אחת והשתא כיון דטעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה מזכין כתובתה על מנת שאם תתאלמן אבל אם יגרשנה יהא לה כתובה דהתם לא שייך משום חיגא ואומר ר״י כיון דבשאר נשים שייך חיגא אף על גב דבזאת לא שייך לא פלוג רבנן ואסור להשהותה בלא כתובה ל״מ וא״ת ואמאי תני הכא יצא כסף קנסה בכתובתה ליתני מת אין לה עליו כלום דהא לא תקינו רבנן לאלמנה אלא משום גרושה והכא מכח גרושה אין לתקן לזאת דהא לא מצי לגרשה ואור״י דה״נ כיון דשייך בה חיגא כמו בשאר אלמנות אין לו לשנותה משאר אלמנות להכי איצטריך טעמא דיצא כסף קנסה בכתובתה ולא תשו במה דאין לה כתובה:

מהר

שסופה להצטער תחת בעלה אמרו לו אינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה צער של פיסוק הרגלים וכן הוא אומר [1]ותפשקי את רגליך לכל עובר אי הכי מפותה נמי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה משל דמפותה למה הדבר דומה לאדם שאמר לחבירו קרע שיראין שלי והפטר שלי דאבוה נינהו אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה פקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער והא קא חזינן דאית לה אמר אביי [2]אמרה לי אם כמיא חמימי על רישיה דקרחה רבא אמר אמרה לי בת רב חסדא בי ריבדא דכוסילתא רב פפא אמר אמרה לי בת אבא סוראה כי נהמא אקושא בחינכי: האונס נותן מיד המפתה לכשיוציא וכו׳: לכשיוציא אשתו היא אמר אביי אימא לכשלא יכנוס תניא נמי הכי אע״פ שאמרו [1]המפתה נותן לכשלא יכנוס בושת ופגם נותן מיד ואחד [2]האונס ואחד המפתה בין היא ובין אביה יכולין לעכב בשלמא מפותה כתיב [2]אם מאן ימאן אביה [3]אין לי אלא אביה היא עצמה מנין תלמוד לומר ימאן מכל מקום אלא אונס בשלמא איהי כתיב [3]ולו תהיה מדעתה אלא אביה מנלן אמר אביי [3]שלא יהא חוטא נשכר רבא אמר ק״ו ומה מפתה שלא עבר אלא על דעת אביה בלבד בין היא ובין אביה יכולין לעכב אונס שעבר על דעת אביה ועל דעת עצמה לא כל שכן רבא לא אמר כאביי כיון דקא משלם קנס לאו חוטא נשכר הוא אביי לא אמר כרבא מפתה דאיהו מצי מעכב אביה נמי מצי מעכב אונס דאיהו לא מצי מעכב אביה נמי לא מצי מעכב תניא אידך אע״פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציא הוא אין לה עליו כלום כשיוציא מי מצי מפיק לה אימא כשתצא היא אין לה עליו כלום [3]מת [7]יצא כסף קנסה בכתובתה רבי יוסי ברבי יהודה אומר יש לה כתובה מנה במאי קמיפלגי רבנן סברי [6]דטעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה ורבי יוסי ברבי יהודה סבר הא נמי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך: אונס שותה בעציצו: אמר ליה רבא מפרזקיא לרב אשי מכדי מיגמר גמרי מהדדי להא

שסופה להצטער כו׳. ואי מיבעיא על גבי קרקע הוא וכי קופה ליתבעי על גבי קרקע תחת בעלה: **שלי.** בתמיה: **דאבוה הוא.** דהא כל שבח נעורים ילפינן לקמן (דף מו:) לאביה ואיהך היא יכולה למחול: [1]**ריבדא דכוסילתא.** פונטוייר״א דפלמוא״ה בלע״ז: **ריבדא.** ניקור: **כוסילתא.** כלי אומן מקיז. ואית דגרסי כי תרפתא דסיכורי והיא היא: **אמרה לי אם.** (ה) אומנתו היתה: **כמ רב חסדא.** אשתו של רבא: **כמ אבא סוראה.** דביתהו דרב פפא: **נהמא אקושא בחינכי.** כלחם קשה שגורר את החיך: **אשתו היא.** וכי אשתו היא כבר דקאמר לכשיוציא: **לכשלא יכנוס.** שתמאן היא או אביה או המפתה עצמו: **יכולין לעכב.** שלא יכניסנה: **תהיה.** משמע היא מהוה את עצמה לו: **מי מעכב.** שאם רצה אינו כונס כדאמרינן לקמן [1] ימהרנה לו מדעתו: **אביה נמי לא מי מעכב.** אי לאו שלא יהא חוטא נשכר: **אע״פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציאנה אין לה עליו כלום.** ולא אמרינן אין קנסה תחת כתובתה שהרי לאביה נותן מיד אלא כסף קנסה הוא כתובתה וכן אם מת יצא כסף קנסה בכתובתה: **מי מצי מפיק לה.** לא יוכל לשלחה כתיב [2]: **כשלא היא.** אם יצתה מאליה ותבעה היימנו גט: **טעמא מאי תקינו רבנן כתובה.** לשאר נשים: **מיגמר גמרי מהדדי.** אונס ממפתה לשקלים ומפתה מאונס לחמשים: להא

[6] [קדושין לא: וש״נ], [7] קדושין מו., [1] [ועיל יא. וש״נ], [2] לקמן נד., [3] [ועיל יא. לקמן נד. יבמות פט.], [1] [ד״ה ריבדא וד״ה כוסילתא אחר ד״ה בת רב], [2] [דף מ.], [3] [דברים כב], [4] [ל״ל דאמתניתא לא ה״מ כו׳. מהרש״א], [5] מ״ר כ״ר, [6] לבעלה בעוונה הנאה לא״ל. מהרש״א.

תורה אור השלם

1. אֶל כָּל רֹאשׁ דֶּרֶךְ בִּנְיַת רַמָּתֵךְ וְתִתְעַבִּי אֶת יָפְיֵךְ וַתְּפַשְּׁקִי אֶת רַגְלַיִךְ לְכָל עוֹבֵר וַתַּרְבִּי אֶת תַּזְנוּתֵיךְ: יחזקאל טז כה
2. אִם מְאֹן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת:
שמות כב טז
3. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו: דברים כב כט

הגהות הב״ח

(ה) רש״י ד״ה אמרה וכו׳ אומנתו. נ״ב דילדתו אמו ומתה עי׳ קדושין דף לא ע״ב: (ב) תוס׳ ד״ה אין לי וכו׳ תימה. נ״ב עי׳ פ׳ האיש מקדש דף מ ע״ל ומש״ש התוס׳ לשם:

לעזי רש״י

פונטוייר״א דפלמוא״ה [פרינטור״א דיפלימיא״ה]. דקירה של איזמל (להקזת דם).

מוסף רש״י

אין לי. דיכול למאן, אלא אביה (קדושין מו.). יצא כסף קנסה בכתובתה. ואין לה כתובה (לקמן נד.). יש לה כתובה מנה. ואע״ג שכבר נתן כסף קנסה לאביה (שם). טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כו׳. דכל כתובת אשה משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקנוה, והא לא מצי מפיק לה. דכתיב לא יוכל לשלחה (לקמן נד.).

להא מילתא. שיהיה מפתה נושא על כרחו: **עשה.** לו תהיה לאשה[ה]: **ונדחי אם לא תעשה.** דאינה ראויה לבא בישראל כגון ממזרת: **מי איכא לעשה כלל. מתני' יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפתה פטור.** לכיון דיתומה היא וקנס שלה היא ומחילתה דמדעתה נתפתתה לו פטור. ונגמרא מפרש דנתארסה ונתגרשה מילתא אחריתי היא ולא איתומה קאי: **גמ' בשיטת ר"ע רבו אמרה.** דאמר במתני'[ב] נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה נעצמה והך נתארסה ונתגרשה דר' אלעזר כשאביה קיים וקאי לה יתומה משום דפקע זכות אב מינה לגבי קנסו: **ממאי.** דכר"ע סבירא ליה: **מדקתני האונס חייב והמפתה פטור.** אלמא יש לה קנס ונעצמה הלכך מפתה פטור דמדעתה עבד והאונס חייב ואפילו אביה קיים דאי יתומה כדקתני פשיטא דמפתה פטור אלא הא קמ"ל כו': **יתומה פשיטא.** מסקנא דמילתא דר' יוחנן היא: **עובינא דחכימי.** מאוסר שבחכמים. אשרי[ו] מתרגמינן טובאי. ר' אלעזר הוא ר' אלעזר בן שמוע ותלמידו של ר"ע היה כדאמרינן ביבמות בהבא על יבמתו (דף סב:) והיה העולם שמח עד שבא ר"ע אצל רבותיו שבדרום ושנה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ור"ש ורבי אלעזר בן שמוע: **מתני' הכל לפי המבייש.** אדם ביטוי המבייש בושתו קשה מאדם זולתי ומאדם חשוב: **ולאילו היא שפחה.** בגמרא[ח] מפרש מאי גריעותא מחמת בעילה: **גמ' יאמרו כו'.** והיכן הוא חילוק שביניהן אצל בושת הלכך יהיב בושת: **גבי עבד.** שנגחו שור שנתנה תורה קצבה ל' שקלים[ט]: **מהר** ימהרנה לו מדעתו. ואי"ת ולו תהיה לאשה נידרוש נמי לו מדעתו והא דכתיב לא יוכל לשלחה היינו היכא דכבר נשאה וי"ל דאין סברא שיהיה מדעתו כיון שאם נשאה לא יוכל לשלחה [ועוד ולו תהיה קאי לאשה ולהכי בעינן מדעתה אבל מהר ימהרנה קאי אגברא]: **ניתי** עשה ונדחה **לא תעשה.** לאו אגמנא בה דבר ערוה פריך דהא אית בה לאו ועשה כדאמרי' בפ"ק דיבמות (דף יא: וסס) לא יוכל בעלה וגו' לרבות סוטה שנסתרה והיינו לאו ודרשינן (סוטה דף מ:) ונטמאה ונטמאה חד לבעל וחד לבועל אלא אשאינה ראויה נקהל פריץ וא"ת ומאי פריץ וליתי עשה ולידחי ל"ת הא דרשי מקרא בהדיא במשנה דבעינן אשה הראויה לו ולמאי דמשני דלא חשיב עשה קשה דמאי איצטריך קרא למעוטי שאינה ראויה לו וי"ל דלאו מיתורא דקרא מפיק ליה במתניתין אלא דולו תהיה לאשה משמע מדעתה ולהכי ממעט אשה שאינה ראויה לו דהא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתא לעשה כלל הלכך לא חשיב עשה ולא דחי לא תעשה ומ"מ ס"ד דפריך השתא היכא דאמרה בעינא ליה ליתי עשה ולידחי ל"ת ומסיק דאפילו אמרה בעינא ליה לא חשיב עשה דלא דמי למילה בצרעת אי נמי מיתורא דקרא דרשי ופריך דליתי עשה וידחה ל"ת ויתורא דקרא נוקי לחייבי כריתות דאי לאו קרא הוה אריג אפי' מייבי כריתות דהואיל ואיתרבו לקנס לעיל ברשי פירקין איתרבו נמי לנישואין דקראי משתמעי שפיר דהיכא דאיכא קנס איכא נמי נישואין אי נמי יש לומר דהכי פריך ליתי עשה ולידחי לא תעשה וכי תימא שאני הכא דגלי קרא א"כ ניגמר מהכא בכל דוכתא דלא דחי ומשני דלא חשיב עשה ומ"מ איצטריך קרא דאי לאו הוה חשבינן ליה דלא אפשר לקיים שניהם וחשיב עשה דעיקר מצוה היא ליעשה כי היכי דאמרינן בפרק ב' דיבמות (דף כא.) דאלילה במקום יבום לאו יכלום הוא:

כגון מילה בצרעת. [ז]אומר ר"ת דלסימנא בעלמא נקטיה דהא נקולן בהרתו איכא עשה ולא תעשה כדאמרינן בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קלב:) ללשון אחד הכתוב בספרים ומתחם לא יליפינן בעלמא דליתי עשה ודחי לא תעשה ועשה דמה למילה שכן נכרתו עליה י"ג ברותות אלא עיקר מילתא מכלאים בגילת וא"ת והא כלאים בגילת אפשר לקיים שניהם שיעשה בטלית אמר חוטין של צמר ואומר ר"י דבטלית של פשתן אי אפשר לקיים שניהם דלא אפשר לקיים מצות תכלת אלא ע"י כלאים דתכלת עמרא הוא וזה אין לנו לומר שיהא אסור לנהוג שלא פשתן משום דאפשר בשל צמר דאין זה חשוב אפשר והא דאמרי' בפ' התכלת (מנחות דף מ. וסס) כל המטיל תכלת בסדין בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ומפרש בגמרא גזירה משום קלא אילן ופריך לא יהיה אלא לבן ומשני אפשר במינו כדרשי לקיש דאמר כל מקום שאתה כו' התם ודאי כיון דליכא תכלת אלא הכל לבן מצות לבן אפשר לקיים במינו וא"ת והא אמר התם לעיל [ז]חוטי צמר פוטרין בשל פשתן ושל פשתן פוטרין בשל צמר ואמאי פוטרין והא אפשר לקיים שניהם דלבן אפשר במינו ואור"ת דכל ד' חוטין לבן ודאי אסור דאפשר במינו אבל התם קאמר דשני חוטי צמר לבן פוטרים בשל פשתן דמגו דתכלת פטורה שכבר נעשה כלאים ע"י תכלת שבו לבן של צמר נמי פטר ומגו דשני חוטי לבן של צמר פוטרים בשל פשתן שני חוטי לבן של פשתן נמי פוטרין בשל צמר אע"ג דלא נעשה התם כלאים ע"י תכלת שבו ולריך עיון אם שני חוטי לבן של פשתן ושני חוטי לבן של צמר מותר לתת בטלית של צמר או בטלית של פשתן דשמא לא הותרו שני חוטי לבן אלא דווקא במקום תכלת אבל שלא במקום תכלת לא או דלמא לא שנא דהא שני חוטי לבן של פשתן פוטרים בשל צמר אע"ג דהתם תכלת לא מעלה ולא מוריד דע"י אותו תכלת לא נעשה אחמי כלאים ואין להקשות אי שרו שני חוטי לבן בכלאים אפי' אין תכלת עמהן אמאי מטיל תכלת בסדין בירושלים אינו אלא מן המתמיהין טיולו עמו שני חוטי לבן של פשתן דאפילו הוי הותר תכלת קלא אילן או לבן גמור שרי דאיכא למיגזר שמא יטילו עמו שני חוטי לבן של צמר ויסברו שאותן שני חוטין הצבועין הן תכלת ויהיו כל ד' חוטין לבן של צמר: [**אי אמרה לא בעינא מי איתיה לעשה כלל.** הקשה הר"ר עזרא אמאי איצטריך קרא בפ"ק דיבמות (דף ה:) דאין עשה דכיבוד דוחה שבת הא ליכא עשה דאי אמר לא בעינא לכיבוד מי איתא לעשה כלל וי"ל דהתם מ"מ מיד כשלוה אב הוי עשה לעשות מצותו וא"נ דהכא גבי דידה ליכא עשה דהא אי בעינא אמרה לא בעינא ליה הלכך אין לה לעבור בלאו משום עשה דידיה דהיא מוזהרת כמותו והשתא אכתא אשה כלאים כדאמרינן בים מותרות (יבמות דף פד:). מ"י כ"ן]: **הכי** גרסינן **ממאי מדקתני האונס חייב והמפתה פטור יתומה פשיטא אלא הא** קמ"ל כו'. כלומר מדקתני האונס חייב והמפתה פטור ס"מ דיש לה קנס וקנסה נעצמה דאי משום יתומה נקט מפתה פטור פשיטא דפטור דהא מחלה אלא ע"כ לא נקט מפתה פטור אלא משום נערה שנתארסה ונתגרשה ולא נקט יתומה במתני' אלא ליתן טעם אמאי מפתה פטור והלא קנסה לאביה ואשמעי' דהכי היא כיתומה שקנסה נעצמה וא"ת ומנלן הא אדרבה אימא דנקט יתומה למידק טעמא דהויא נמי יתומה הא אינה יתומה אפילו מפתה חייב דקנסה לאביה וי"ל דלית לן למימר דלדיוקא אתא כל זמן דנוכל לומר דלגופיה אתא: [ח]**אחד** בדרכה ואחד שלא בדרכה. שלא כדרכה ה"ל למינקט ברישא אלא כן דרך הס"ס שאינו חושש כדנקט לעיל (דף לה.) בתנא דבי חזקיה בין מתכוין לשאין מתכוין דה"ל למינקט ברישא כדקתני בין שוגג למזיד אלא כן דרך הס"ס במקום שצריך לשנות הן ולאו[ט]: **יאמרו** בעל שלימה חמשים. פירוש הראשון שבא עליה שלא כדרכה דמחייב קנס אפילו שלא כדרכה כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף ט:) בא עליה י' ועדיין היא בתולה כו' פירוש שלא כדרכה וקאמר מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי ובפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נט. וסס) גבי ולו תהיה לאשה בשאה הראויה לו פרט לאלמנה לכ"ג כו' ופריך היכי דמי אילימא כדרכה תיפוק ליה דהויא לה בעולה אלא לאו שלא כדרכה והכא הוה מצי למינקט שבא עליה ב' שלא כדרכה וכן בפרק בן סורר (סנהדרין עג:) דמוקי היא דאלו נערות שיש להן קנס כגון שבא עליה שלא כדרכה ומחזר ובא עליה שלא כדרכה ומה שקשה על פירוש הקונטרס דהתם פירשנו בהבא על יבמתו (יבמות דף נט.) ובפרק קמא דקידושין (דף ט:): ואימא

מסורת הש"ס

א) שבת קלב: ביצה מ:, ב) [נעיל לח.], ג) גיטין כו: כריתות יג:, ד) [נ"ק פג:], ה) ערכין יד:, ו) [דברים כב], ז) [מכלים ח], ח) [לקמן ע"ב], ט) [שמות כא], י) ס"ל מצוה היא, כ) [ולפפרים דלא נרסי הכא מילה בצרעת וכלאים בגילת אלא מילה בצרעת למודיה היינו משום דבכלאים אינו פטור כל כך דאי אפשר לקיים שניהם. ת"ן], ל) [דף לט:], מ) שיין לט"ב, נ) [ועי' מרכות תוספות כזה בפסחים פה. ועוד ביתר ביאור בסוכה כ. ד"ה אחת],

תורה אור השלם

ו. וכי יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה: שמות כב טו

מוסף רש"י

כגון מילה בצרעת. דכתיב (דברים כד) השמר בנגע הצרעת, ותניא בקולן בהרתו הכתוב מדבר, ותניא במסכת שבת (קלב:) יומו כשר עולמו. אפילו במקום בהרת יקון (ביצה ח:). הכל לפי המבייש. אדם קל שניים בושתו מרובה, והמתבייש. אדם חשוב שנתביים בושתו מרובה (ב"ק פג:). חמשים סלעים אמר רחמנא מכל מילי. ובושת ופגם לא ליתיב (ערכין יד:). בעל בת הדיוטות כו'. בתמיה, אבל השתא כי היכי בושת יש חילוק בין בת מלכים לבת הדיוטות (שם).

תוספות רי"ד

מתני' כיצד שוחה בעציצו אפי' היא חיגרת ואפילו סומא אפי' מוכת שחין נמצא בה דבר דומה או שאינה ראויה לבוא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו: וליתי עשה ולדחי את ל"ת היכא אמרי' דאתי עשה ודחי את ל"ת כגון מילה בצרעת דא"א לי' לקיומי לעשה אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה ליתא לעשה כלל. פי' המורה והשתא נמי מלמדים אותה לומר אני רוצה וקשה לי להאי פי' דא"כ גבי יבם אמאי אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כיון דכתיב אם לא יחפוץ נלמדנו לומר אני רוצה ליבם ולא לידחי ואמאי אמרי' התם דדחי מ"ה נ"ל לפרש דמאי דאמר רחמנא גבי אונס ולו תהיה לאשה אינה אלא להפיס דעתה ואי אמרה לא בעינא לי' ליתי לעשה כלל הלכך לאו

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"ג מהלי' גזילת הלכה ו:

פ ב מיי' פ"ג מהלכות נערה הלכה יד סמג עשין נד טור אה"ע סי' קטז:

פא ג מיי' פ"ח שם הלי' ט סמג עשין נטור שם:

פב ד מיי' פ"ג שם הלי' ד ומיי' פ"ג מהלי' חובל ומזיק הלי' ח סמג שם ועשין ע טור שם ועוש"ע מ"מ סי' תכ סעיף כד:

פג ה מיי' פ"ג מהלכות נערה הלי' ג סמג עשין נד טור אה"ע סי' קטז:

תוספות רי"ד (המשך)

כלום הוא עשה למדחי את ל"ת כיון שלא ציוהו הבורא אלא להפיס דעתה אבל מצות יבום רחמנא הוא דרמי עליה דאע"ג דאמרה אשה לא בעינא לא מיעקרא מצות יבום הלכך מצוה דרמי עליה רחמנא הוא ולהכי דחיא את ל"ת ואע"ג דמצי יבם למימר לא בעינא ליבומי כ"א למיחלץ הא אמרי' התם חליצה במקום יבום אינה מצוה: מתני' יתומה שנתארס' ונתגרשה ר"א אומר האונס חייב והמפתה פטור. פי' שתי נערות הן יתומות אע"פ שלא נתארסה שקנסה הוא לעצמה כיון שאין לה אב שאין אדם מוריש זכות בתו לבניו. וכן נערה שנתארס' ונתגרש' אע"פ שיש לה אב הוי קנסא לעצמה כר"ע. הלכך האונס חייב ליתן קנסא אבל המפתה פטור דאיהי אחילתי גביה כיון שנתרצית לו: אמר רבה בב"ח אר"י ר"א בשיטת ר"ע אמרה דאמר נערה המארסה יש לה קנס וקנסה לעצמה ממאי מדקתני יתומה פשיטא אלא הא קמ"ל דנערה שנתארס' ונתגרשה ה"ה כיתומה מה יתומה לעצמה אף נערה שנתארסה ונתגרשה לעצמה אמר ר"א ב"א אמר רב הלכתא כר"א וקרי ליה רב עליה דר"א טובינא דחכימא. פי' מאושר שבחכמים תרגום אשריך ישראל טובך ישראל: מתני' איזהו בושת הכל לפי המבייש והמתבייש. פי' אדם בינוני המבייש בושתו קשה מאדם זולל ומאדם חשוב והמתבייש פי' לפי חשיבותו בושתו: פגם רואים אותה כאילו היא שפחה נמכרת לשוק כמה היתה יפה וכמה היא יפה וקנס שוה בכל אדם וכל שיש לו קצבה מן התורה שוה בכל אדם: גמ' ואימא חמשים סלעים אמר רחמנא מכל מילי א"ר זירא יאמרו בעל בת מלכים חמשים בעל בת הדיוטות חמשים א"ל אביי אי הכי גבי עבד נמי יאמרו עבד נוקב מרגליות שלשים עבד עושה מעשה

מעשה